

Merete Wiberg

Pædagogik, normativitet og videnskab

Pædagogik beskrives som en disciplin, der nødvendigvis må være normativ, fordi den ikke blot er beskrivende og analyserende, men også foreskrivende for fremtidige handlinger. Pædagogikken indeholder, som den normative etik, en praktisk dimension i og med, at den undersøger og forsøger at begrunde, hvad der er de rette pædagogiske handlinger. Belysning og diskussion af værdi- og handlegrundlag er derfor en nødvendig del af pædagogikken. Normativitet indfanger den bestræbelse, som potentielt er indlagt i disciplinen 'pædagogik' og 'det pædagogiske', forstået som både praksis og teori, fordi der i det pædagogiske er en stræben hen mod at realisere noget værdifuldt. Pædagogik kan ikke forstås uden denne stræben, om end der vil være meget forskellige syn på, hvad der er værdifuldt og ønskværdigt. Deri består, og deraf opstår, de kontroverser af normativ karakter som kendetegner pædagogikken.

Spørgsmålet er imidlertid, hvordan pædagogikken med dette vilkår kan eller bør indskrive sig i videnskaben? På hvilken måde kan normativitet håndteres som andet end holdninger og spørgsmål om smag? Pædagogik har som disciplin en udfordring, som handler om, hvordan normativitet kan begrundes og forstås som en vigtig bestanddel af pædagogisk forskning. Den pædagogiske filosofi må overfor empirisk forskning i pædagogik og uddannelse til stadighed forklare, hvorfor grundigt begrebsligt arbejde er en vigtig del af pædagogisk forskning og som sådan en del af pædagogikkens videnskabelighed. Dette ses f.eks. tydeligt i de diskussioner der pågår vedrørende henholdsvis empirisk forskning i undervisning og læring overfor begrebslige afklaringer af dannelse.

Inden for pædagogikken kan man på forskellige måder begrunde forskellige typer pædagogiske værdier og normer, således som det f.eks. sker indenfor "liberal education" og den klassiske dannelsesstradition. Men i sidste ende er det svært på et entydigt og objektivt videnskabeligt grundlag at hævde, at f.eks. selvbestemmelse, ansvarlighed, frihed eller samfundssind er gyldige grundlagsværdier i pædagogik. Derudover er der en mål-middel diskussion om realiseringen af de pædagogiske grundlagsværdier, der nødvendigvis vanskeliggør udredningen, fordi der altid vil være uenighed om midlerne til at opnå det (normative) pædagogiske mål, f.eks. at mennesker skal være selvbestemmende. Dette er problemet om normativitetens videnskabelighed.

Det grundlæggende spørgsmål i dette temanummer er, hvorvidt og hvordan den pædagogiske filosofi kan byde ind med måder at analysere og diskutere det normative vilkår, der

---

Merete Wiberg, Aarhus Universitet, Danmark
E-Mail: wiberg@edu.au.dk

Studier i Pædagogisk Filosofi | www.ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/spf | ISSN nr. 22449140

Årgang 5 | Nr. 1 | 2016 | side 1-2

---

uvilkårligt spiller ind på den pædagogiske teori og praksis og dermed også de konklusioner som opnås gennem systematiske empiriske undersøgelser.

Temabidragene søger på forskellig vis at belyse spændingen mellem det normative og videnskabelige i det pædagogiske. Dette gøres med forskellige udgangspunkter.

Ingerid Straume diskuterer i artiklen 'Pedagogikk, betydningstab og selvrefleksjonens grunnlag' betydningstab i pædagogikfaget, idet hun bruger dannelse og kritik som eksempler på begreber der har lidt af betydningstab, idet de mangler evnen til at være væsentlige for os. Det antropocæne bringes ind som et begreb, der måske kan vise sig væsentligt fremover.

Odin Fauskevåg drøfter i artiklen 'Lesing som anerkjennelse – den manglende moralske dimensjonen i PISAs begrep om leseferdighet' normativitet med udgangspunkt i læseforståelse og læsekompetence. Artiklen diskuterer PISA-testens kognitive tilgang til læsekompetence op imod et normativt begreb om læsning, der inspireret af Hegel bygger på mening og anerkendelse.

I artiklen 'Normativitet: Udfordringer i psykoterapeutisk og pedagogisk arbeid. Den profesjonelle mellom tvang og frihed' undersøger Aslaug Kristiansen og Harald Victor Knutson, med inspiration fra Buber, læreres og psykoterapeuters møder med henholdsvis elever og patienter. Opgaven for lærere og psykoterapeuter er at hjælpe og vise vej, hvilket uundgåeligt implicerer normative dilemmaer.

I artiklen 'Faglighed – kvalitet, æstetik og undervisning' tager Johannes Adamsen udgangspunkt i aktuelle diskussioner om faglighed i skolen. Som modspil hertil bestemmes undervisningsbegrebet ved hjælp af et begreb om samtale, der implicerer kvalitet og dermed socialitet og etik. Undervisning er ikke kun instrumentel, men er også normativ og æstetisk. Faglighed og dannelse hænger sammen i arbejdet med æstetiske emner.

I artiklen 'Dannelsesbegrebets rolle som regulativ ide i teoretisk pædagogik. Dannelsesbegrebet og den pædagogiske forskning' diskuterer Merete Wiberg dannelsesbegrebet rolle i den teoretiske pædagogik og herunder hvilken forskningstilgang dannelsesbegrebet tilhører. Med udgangspunkt i den klassiske dannelsesstradition og Kants begreb om regulative ideer diskuteres det, hvordan dannelse kan forstås som regulativ ide.